

ניצחון המלחמה רק כשיודע שה' עושה מלחמה

כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ה' אלקיך בידך (כא, י).

הכתוב פתח בלשון רבים 'על אויבך', ומסיים בלשון יחיד 'ונתנו ה' אלקיך' (ולא ונתנם), ומבאר בספר "אפריון" (להגה"ק רבי שלמה גאנצפריד זצ"ל בעל קיצוש"ע) בהקדם מאמר מבעל "בינה לעיתים" (וכן מבואר בספה"ק "דברי יחזקאל" להרה"ק משינאווא זי"ע) בדברי הכתוב (עקב ז, יז) "כי תאמר בלבבך רבים הגויים האלה ממני איכה אוכל להורישם, לא תירא מהם וגו' כן יעשה ה' לכל העמים", ורש"י מבאר תיבות 'כי תאמר', שאין הכוונה בתיבת 'כי' - כאשר תאמר, שמשמע שאם לא תאמר כך בלבבך אז תירא מהם, אינו כן, אלא פירושו מלשון 'דלמא', שמא תאמר רבים הגויים, תדע שה' ישמידם.

ומבאר, שבאמת יש לפרש תיבת 'כי' גם בלשון כאשר - כאשר תאמר, דידוע דעיקר הוא בכל הענינים להתפלל על סיוע מלעילא. וגם בדרכי העבודה הישרה צריך לסייעתא דשמיא, כמ"ש חז"ל (סוכה נב): אלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, וכאשר יודע ומבין שלולא סיוע דלעילא אין ביכלתו לעשות מאומה ומתפלל לסיוע דלעילא אז הקב"ה יעזור לו. ולפי זה לנכון יאמר 'כי תאמר בלבבך רבים הגויים האלה ממני איכה אוכל להורישם', היינו כאשר תאמר שאין בכח ידך לעשות מאום, וממילא תתפלל על סייעתא דשמיא, ואז יעמוד ה' לעזרך ולא תירא מהם. אבל בלי זה לא תזכה לסייעתא דשמיא.

ובזה מבאר בספר אפריון: כי תצא למלחמה על אויבך, ומדייק כי תצא לשון יחיד, כשהאדם מרגיש בנפשו שהוא יחיד היוצא נגד אויבך - אויבים רבים העומדים נגדו ואינו יכול לבד, וכל משענו על ה', אז 'ונתנו ה' אלקיך בידך', שיזכה לסיוע מלעילא, ויכבוש אותם בקלות ככובש אדם אחד, וזה מרמז הכתוב בכתבו בלשון יחיד - 'ונתנו', ע"כ.

*

וגם נראה כדבר הזה בדברי רש"י עה"כ (וזאת הברכה לג, יא) "ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה וגו'" - ראה שעתידים חשמונאי ובניו להלחם נגד היונים, י"ב חשמונאים ואלעזר כנגד כמה רבבות לפיכך התפלל משה עליהם. - ואכן הם יצאו למלחמה בידיעה שלא ינצחו בדרך הטבע ולכן נצחו. ובספה"ק מבואר הכתוב על 'מלחמת היצר' - וגם בדרך זה, שידע האדם שכל כמה שעושה הוא רק מכח שלמעלה, ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, ורק בדרך זו יזכה לנצח המלחמה נגד יצרו.

חסרון בנישואי אשה יפת תואר

וראית בשביה אשת יפת תואר וגו' ולקחת לך לאשה (כא, יא). רש"י: לא דברה תורה אלא כנגד יאה"ר וכו' וסופו להוליד ממנה בן סורר ומורה, לכך נסמכו פרשיות הללו.

הגה"ק הרבי ר' יונתן אייבשיץ זצ"ל מדקדק באריכות הלשון 'לא דברה תורה אלא כנגד יצה"ר' שהיה צריך לכתוב 'דברה תורה נגד יצה"ר', ומבאר ע"פ דברי הגמרא (יבמות סג.) רב חייא אשתו ציער אותו, עכ"ז קנה לה מתנות ושאלו רב לפשר מעשהו, ענה לו: דיינו שמצילות אותנו מהחטא ומגדלות בנינו לתורה.

ובזה מבאר הרבי ר' יונתן זצ"ל שהנושא אשת יפת אין בו כי אם ענין השני שמצלת אותו מן החטא, כי את בניו לא תגדל לתורה, כי הנושא יפת תואר סופו להוליד ממנה בן סורר ומורה. וזה הביאור בדברי רש"י: 'לא דברה תורה אלא כנגד היצה"ר', שבנישואי יפת תואר, יש בו אך ורק המעלה של 'נגד יצה"ר' - מצילתו מן החטא, ולא מעלה השנייה של מגדלות בנינו לתורה.

ובענין היתר לקיחת "יפת תואר" מדייק בספר "משך חכמה" חידוש דין להלכה מתיבות 'ונתנו ה' אלקיך' שהוא תנאי בהיתר יפת תואר, שהמלחמה צריכה להיות באופן של 'ונתנו ה' אלקיך בידך', שכבשו את כל האומה

בשלימות, אבל כשאין הדבר כן, אלא כדרך המלחמות הרגילות שמכל צד יש שבויים אצל האויב, והיינו, שגם מבני ישראל נשבו אצל העמים, אין ההיתר של לקיחת יפת תואר.

ומבאר הדבר: כי דרכה של מלחמה היא ששבים אלו מאלו, ובסוף המלחמה מחליפים שבויים, שמחזירים אחד לשני, ובמלחמה כזו שכל אחד לקח שבויים מצד השני, והוא לוקח אשה משביה ומגיירה בע"כ, יכול לצאת הפסד מזה, שעד עכשיו היה יכול להחזירה ולקחת תחתה ישראל שנשבה בין האומות, אבל עכשיו שגיירה כבר א"א להחזירה כי כבר נתגיירה, ונמצא שע"י שלקח הוא יפת תואר אפשר שיעכבו עוד אחד מישראל אצלם, ולכן לא הותרו יפת תואר רק באופן ש'נתנו ה' אלקיך בידך' - שכל האומה נמסרה בידם, שנצחו את המלחמה בשלימות מבלי שום שבויים של ישראל אצל הנכרים, ואז יוכל לעכבה בעל כרחה.

ביאור בחיוב 'סקילה' לבן סורר ומורה

ורגמוהו כל אנשי עירו באבנים (כא, כא). רש"י: וכן סורר ומורה נהרג על שם סופו, הגיע תורה לסוף דעתו וכו' ועומד בפרשת דרכים ומלסטם את הצריות אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב.

ומקשים הראשונים, הלא רוצח עונשו בסייף, וכאן ענשוהו במיתת סקילה החמור ממנה. ומבאר הגה"ק **"מהרי"ל דיסקין" זצ"ל** (בספרו עה"ת) שההורג אדם עונשו בסייף, אבל הסברא נותנת שההורג ב' אנשים עונשו בסקילה, שהוא יותר חמור. ולכן, בן סורר ומורה שבסופו עומד בפרשת דרכים ומלסטם את הבריות והורג כמה מהם ויתחייב מיתה, ולפיכך כבר מקבל עונשו הלזה מעתה על שם סופו.

וממשיך לומר: אולם מעולם לא שמענו שיקבל אדם סקילה בהורג ב' אנשים. ומבאר בחריפות על שלא נפסק כך בהלכה שיקבל רוצח סקילה במיתת שני בני אדם, ע"פ דא"י בסנהדרין (פא.). בדין מי שנתחייב שתי מיתות ב"ד, נידון בחמורה, ואמר רבא כשעבר עבירה קלה ונידון בעבירה קלה, כגון רוצח שנתחייב בסייף, וחזר ועבר עבירה

חמורה כחילול השבת שדינו בסקילה, וסד"א כיון דנגמר דינו לעבירה קלה האי גברא קטילא הוא (- ורק יענש בסייף) קמ"ל שעונשו בסקילה. ומקשים התוס' (בד"ה ונגמר) הלא נפסק בהל' עדות שצריך להיות עדות שאתה יכול להזימה, ואם לא - בטלה עדותן, א"כ כת עדות השניה, שהעידו שחילל זה את השבת, רצו להרוג גברא קטילא (- כי כבר היה חייב בסייף) א"כ הוא עדות שא"א יכול להזימה, שיאמרו שרצו להעיד על גברא קטילא וכל עדותן בטילה, ומיישבים התוס' בב' אופנים, ובתירוץ השני מבואר, דאם אח"כ יבואו עדים ויזימו את העדות הראשונה, מתקבל עדות השניה, כי כעת עדותם להרוג איש שאינו חייב מיתה עד עכשיו, ולכן קרינן ליה עדות שאתה יכול להזימה.

היוצא מזה לענינו, אמנם ההורג פעמיים מחוייב בסקילה, אבל לא שייך במציאות לחייב, כי כת ראשונה המחייבים, מחייבים אותו רק מיתת סייף, וכשבאים כת אחרת להעיד על שהרג עוד אחד, ובזה רצונם לחייבו בסקילה, אבל זו עדות שא"א יכול להזימה, כי רצו להרוג גברא קטילא. אבל בדבר אחד אפשר לקבל עדותן, ע"פ דברי התוס' הנ"ל שמא יתבטל עדות ראשונה, ואז רצונם היה לחייב איש זכאי, ואז מתקבל עדותם, אבל אז מחייבים אותו רק בסייף, כי איש זכאי שהרג בפעם הראשון מיתתו בסייף, א"כ לא שייך במציאות לחייבו 'סקילה' ממ"נ, או שעדות השניה אי אתה יכול להזימה ובטלה עדותן, כי רצו להרוג גברא קטילא, ואף אם תאמר שאפשר שיתבטל עדות הראשונה, א"כ הרי מעידים אלו עליו על 'הריגה ראשונה' שלו ומיתתו בסייף.

אבל שונה הוא אצל בן סורר ומורה שנהרג על שם סופו, שילסטם את הבריות ויהרוג אנשים, ועונשו על העתיד, והנענש על שם העתיד יכול ליענש אף על ב' הריגות שעתיד להרוג ומיתתו בסקילה.

*

על עצם ענין "בן סורר ומורה" איך בא לו לאדם בן כזה, מובא בספר **"שם שלמה"** (להרה"ק רבי שלמה ממונקאטש זצ"ל, זקינו של בעל "מנחת אלעזר" זצ"ל), בביאור הכתוב "כי יהיה לאיש בן סורר ומורה איננו שומע בקול אביו ואמו", ואמר לפרש שהכתוב מיישב שבן סורר ומורה מתגדל בבית שבו 'איננו שומע בקול אביו וקול אמו' - היינו שאינו

השמר בנגע הצרעת לשמור מאוד ולעשות ככל אשר יורו אתכם הכהנים הלויים. (כד, ח) רש"י: שכוף לאו שלא יתלוש כאדם סימני טומאה ולא יקוץ כזכרת.

והנה בפסוק שלאחריו כתיב 'זכור את אשר עשה ה' אלקיך למרים', ופירש רש"י שאם אינו רוצה ללקות בצרעת יזכור מה שנעשה למרים. ולכאוף היה לו להסמיק זכירת מעשה מרים לעצם פרשת הנגעים, שישמור מלשה"ר שלא יבואו עליו נגעים המטמאים, ולמה סמכו רק להלכה אחת מנגעים - 'השמר לך מנגע צרעת', שלא יקוץ הנגע.

ומבאר באור החיים הק' (בד"ה השמר בנגע), שסיבת הדבר שהאדם קוצץ בהרת הוא שמפריע לו הנגע וחושב שכשיקוץ אותו כבר סר ממנו הנגע, בחושבו שחיצוניותו של הנגע הוא הדבר, אבל אינו מבין שאין בנגע רק סימן על השורש הטמון בקרבו, וצריך להשים אל לבו לשוב בתשובה, ולכן מסמיק לזה 'זכור את אשר עשה למרים', שנענשה בנגעים בעון לשון הרע, וישים אל לבו להבין שאין הדבר בעצם הנגע על ידו, אלא יתבונן בשורשו שלקה בנגע בגלל שנכשל בעון לשה"ר, ואז לא יבוא לקוץ הבהרת רק ישוב בתשובה על לשה"ר.

*

ה"חתם סופר" (ד"ה השמר) מבאר הסמיכות של קציצת בהרת לפרשת מרים, למען יבין האדם את חומרת הדבר הזה של לקוץ הבהרת, כי מרים הנבואה נלקה בצרעת, וכתיב (בהעלותך יב, טו) 'והעם לא נסע עד האסף מרים', ולכאורה היתה לה לקוץ הבהרת משום טרחא דציבורא, שלא לעכב כלל ישראל מלהמשיך בדרכם, אלא מזה שעייבו המשך הליכתם משום הנגע של מרים, נראה את גודל החומר של קציצת בהרת שאסור בכל מצב שיהיה, ולכן מסמיק פרשת מרים ללאו זה שיבין את החומרה שבדבר.

ומוסיף החת"ס לבאר על מה שכתבה תורה שמעשה מרים היה 'בדרך בצאתכם ממצרים', ומהו הנתנית טעם, ומחדש, שמעשה מרים היה בשנה ראשונה שיצאו ממצרים (עוד לפני המרגלים, כפי המבואר שהיה טענה עליהם שלא

שומע את קול אביו הלומד בבית, ואינו שומע את קול אמו המתפללת - כפי שמצינו בגמרא על רבי יהושע בן חנניא, שבילדותו שמע את החכמים לומדים בביהמ"ד ולכן נתעלה אח"כ, אמנם מי שאינו עושה כן, יצמח בביתו בן סורר ומורה ח"ו.

החידוש שגם 'דור עשירי' אסור לבוא בקהל

לא יבוא ממזר בקהל ה' גם דור עשירי לא יבוא לו בקהל ה'. (כג, ג)

מהו החידוש שגם 'דור עשירי' לא יבוא בקהל, הלא דבר פשוט הוא, מהו שונה מכל הדורות שלפניו, ומבאר הגה"ק מאוסטרובצא זצ"ל ע"פ דברי הירושלמי (תרומות פ"י ה"ה) בדיני ביטול, שאמנם בריה אינו בטל אבל בתתק"ס (960) כן מתבטל^א.

ולפי זה מבאר הדברים כאן, הלא לממזר מותר לינשא לגיורת, וא"כ כשנולד להם בן הוא רק חצי ממזר (רק מצד אביו), ובנו אחריו הוא רק רבע ממזר, ודור שלישי הוא רק חלק שמיני, וכו' ודור עשירי הוא חלק תתרכ"ד^ב, א"כ בדור העשירי כבר נתבטל חלק הממזרות שבו ביותר מתתק"ס, והייתי אומר שבהיות האדם בריה שמתבטל במספר כזה, כבר בטלה הממזרות שבו, והותר לו לבוא בקהל, ע"ז כתבה תורה 'גם דור עשירי לא יבוא בקהל ה'.

א. בספה"ק "בני יששכר" (אלול א, ט"ו), מבאר ענין זה כלפי הטהרה בחודש אלול, שענין טהרת המקוה הוא שיש בו בארבעים סאה תתק"ס לוגין, והבריה שהיה לו טומאה וע"י שטובל את עצמו במקוה מתבטל ויוצא בריה חדשה, וכן הוא בימים אלו, שמתחילת חודש אלול עד יוה"כ פ' ישנן תתק"ס שעות, והאדם שישב בתשובה בימים אלו, יוכל להתבטל ולהתהפך לבריה חדשה.

ב. החשבון הוא כך: דור ראשון הוא חצי ממזר, דור ב' רביעיית, דור ג' שמינית, דור ד' חלק ט"ז, דור ה' חלק ל"ב, דור ו' חלק ס"ד, דור ז' חלק קכ"ח, דור ח' חלק רנ"ו, דור ט' חלק תקי"ב, דור עשירי חלק תתרכ"ד.

למדו ממרים (רש"י תחילת פרשת שלח) ומבאר ששונה היה שנה זו משאר השנים, שאז היו כל כלל ישראל מולים (כפי שמבואר בגמרא יבמות עב. שבני ישראל לא מלו עצמם במדבר, משום שלא היה רוח צפונית, משום שהיו ניזופין, ותוס' ד"ה ניזופין היו) מבאר שניזופו ממעשה המרגלים, ומעשה מרים הלא היה לפניו, א"כ אז בעת יציאתם ממצרים נשב רוח צפונית ונמולו, ואח"כ לא מלו משך עשרות בשנים, וכבר חיכו ליכנס לארץ ישראל בשביל למול עצמם. ובעת מעשה מרים לא היה מצב בכלל ישראל ששהייתם במדבר הפריע אותם מלערוך ברית מילה, כי היה 'בדרך בצאתם ממצרים' שעדיין מלו אז.

וכאן מרים התעכבה בדרך שבעה ימים ועמה כל ישראל, ואילו היה זאת על חשבון מצות מילה של כלל ישראל, היינו במשך השנים במדבר, היתה יכולה לקוץ בהרתה למען יוכלו להמשיך בדרך, כי נפסק בגמרא (שבת קלב:) שמילה דוחה צרעת אפילו שלא בזמנה, א"כ מילת ישראל דוחה את הצרעת של מרים והיה לה לקצוץ בהרתה [חידוש הוא מדברי החת"ס, שמילה דוחה צרעת, הכוונה שמילת האדם דוחה הצרעת של איש אחר ג"כ] ומדייק הדבר בכתוב: 'זכור את אשר עשה ה' אלקיך למרים', וחיכו שבעה ימים ולא קצצה בהרתה - וטעם הדבר כי היה 'בדרך בצאתכם ממצרים' ולא היה על חשבון מצות מילה כי אז עדיין נערכו בריתות אצל ישראל, ע"כ.

*

היוצא מדבריו, שאילו היה מעשה מרים במשך השנים, ושהייתם היה מעכב את ישראל למול עצמם, היתה מרים יכולה לקצץ בהרתה, ומעיר ע"ז **הגאון רבי יוסף נפתלי שטערן ע"ה** (בהגהות בתו"מ על מאמר זו), בשם דודו **הרה"ג רבי אברהם פאללאק זצ"ל ראב"ד באניהאד** מדברי הגמרא בשבת (ד.) מי שהניח פת בתנור ורוצה חברו להוציאו, בכדי שהמניח לא יתחייב באיסור דאורייתא של אפיה, וכעת עדיין לא נאפה ואינו חייב, אבל הוצאת פת כזו הוא איסור מדרבנן של 'רדיית הפת', והשאלה - אם חכמים התירו לעבור איסור בכדי שחבירו ינצל מסקילה, ואומר שם בגמרא: מתקיף לה רב ששת וכי אומרים לו לאדם חטא בשביל שיזכה חברך, עיי"ש.

ולפ"ז, איך היתה מרים קוצצת בהרתה בכדי שכלל ישראל יוכלו למול עצמם, וכי אומרים לו לאדם חטא בשביל שיזכה חברך. ומציין לדברי התוס' (ד"ה וכי) שם

מבאר מדברי הגמרא בעירובין (לב:) שמעשה היה בעם הארץ שהגיע לקנות פירות אצל חבר, ובטעות מכר לו טבל, וכעת רוצה החכם להפריש ממנו תרו"מ, ויש בו איסור שהוא שלא מן המוקף (-שאסור להפריש על פירות שאינם לפניו), אעפ"כ מותר לו להפריש, ומבאר רבי שניחא ליה לחבר ליעבד איסורא קלה (שלא מן המוקף) בכדי שלא יעבור חברו איסור חמור (איסור טבל) - ולכאוף קשה מדברי הגמרא כאן, וכי אומרים לו לאדם חטא בשביל שיזכה חברך, ומבארים התוס' שכאן שונה, שבמקרה זו עובר העם הארץ על איסור בשביל החכם שסמך עליו שאינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן, ולכן עליו להצילו מהאיסור, אבל בהאופה פת בתנור, ואין למוציא שום שייכות להמכניס, אינו חייב לעבור עבירה בשבילו. ועוד מיישבים התוס' שבהעם הארץ שהגיע לקנות פירות לא פשע, ולכן נכון שיעשה החכם איסורא זוטא שלא יעבור הע"ה איסור חמור על ידו, משא"כ כאן שעשה מעשה של פשיעה שהכניס פת לתנור, אין אומרים שיעשה הוא איסור קל בכדי למנוע את חברו מאיסור.

והנה אצל מרים שנלקה בצרעת, וכעת רצו בני ישראל שתקוץ בהרתה בכדי שיוכלו למול עצמם, לפי תירוץ הראשון בתוס' שאם האיסור נעשה על ידו כן אומרים חטא בשביל שיזכה חברך, וכאן שעברו על הלאו של מילה בשביל מרים, שהיא מעכבת את כלל ישראל מלקיים מצות מילה, וממילא עליה לקוץ בהרתה (כמו בחכם שהע"ה חוטא על ידו, לכן עליו להפריש אף שלא מן המוקף), ולתירוץ השני בתוס' (רק אם לא עשה שום מעשה פשיעה, אומרים שיעשה חברו חטא קל ע"מ שינצל הוא מאיסור) יש להסתפק אם נכנס הדבר בגדר עבירה זה שבני ישראל לא מלו, כיון שהיה משום רוח צפונית שלא נשב, אבל הסיבה היה בגללם, עקב שניזופו בחטא המרגלים, נמצא שאפשר שכן נקרא פשיעה מה שלא מלו, שמעשיהם גרמה שלא יוכלו למול עצמם. [עיי"ש בדברי הגר"א פאללאק שמבאר שלפי תי' השני פשוט הוא שהיה מותר לה לקצוץ בהרתה, אולם לכאוף נראה שלפי תירוץ ראשון נראה יותר פשוט].

לקבל הגליון או ליטול חלק בהוצאות

לזכות את הרכים ניתן לפנות: bhagan111@gmail.com

להארות והערות ניתן לפנות: 0548449360 או לפקס: 074.701.2640
לשמיעת השיעורים במספר מיוחד של 'קול הלשון': 03/6171185